

**PRIM'AWLA TAL-QORTI ĊIVILI
IMHALLEF
ONOR. AUDREY DEMICOLI LL.D.**

Rikors Guramentat Nru **532/21 (AD)**

**LORRAINE PACE BONELLO (KI 45070M)
F'ISIMHA PROPRIO U GHAN-NOM U FL-INTERESS TAL-IMSIEFER
JOHN BAPTIST MICALLEF;
JACQUELINE SCERRI (KI 96066M) U
JOSEPHINE SCHEMBRI (KI 95966M)**

VS

**CARMELO SIVE CHARLES MICALLEF (KI 122665M)
PAULINE SAMMUT (KI 38352M)
MARIA DOLORES DIMECH (KI 859754M)
JOSEPH MICALLEF (KI 201056M)
MARYROSE VASSALLO (KI 600061M)**

Seduta tal-Gimgha, 7 ta' Ottubru 2022

II-Qorti:

1. Din hija **sentenza preliminari** dwar l-ewwel eċċeżzjoni sollevata mill-konvenut Carmelo sive Charles Micallef f'kawża għad-diviżjoni ta' l-għalqa magħrufa bħala “Ta' Falzon” u “Ta' Manduca” u xi minn daqqiet “Ta’

Kalkara” li tinsab ġewwa Ħad-Dingli, u li tmiss ma’ triq ġdida, f’Rabat Road, ta’ kejl superficjali ta’ ċirka 3239 m.k. L-intimat Carmelo sive Charles Micallef jeċċepixxi illi r-rikorrenti m’għandhomx titolu fuq il-fond in kwestjoni;

Preliminari

2. B’rikors ġuramentat preżentat nhar il-wieħed u tletin (31) ta’ Mejju 2021, **Lorraine Pace Bonello** f’isimha proprio, u għan-nom u fl-interess tal-imsiefer **John Baptist Micallef, Jacqueline Scerri u Josephine Schembri** ppromettew:
 - a. Illi huma propjetarji ta’ żewġ terzi (2/3) indiviżi, u cioe, terz (1/3) indiviż l-imsemmi John Baptist Micallef, u terz (1/3) indiviż ieħor bejn l-imsemmija Lorraine Pace Bonello, Jacqueline Scerri, u Josephine Schembri, aħwa Micallef, u l-konvenut Carmelo sive Charles Micallef, huwa propjetarju tar-rimanenti terz (1/3) indiviż, tal-fond, ossia l-għalqa magħrufa bħala ‘Ta’ Falzon’, u ‘Ta’ Manduca’, u xi minn daqqiet ‘ta’ Kalkara’ u li tinsab ġewwa Ħad-Dingli, u li tmiss ma’ triq ġdida, f’Rabat Road, tal-kejl superficjali ta’ ċirka tlett elef, mitejn u disgħa u tletin metri kwardi (3239 mk) u li preżentement hija okkupata fl-intier tagħha mill-konvenut Carmelo sive Charles Micallef (**Dok LPB1 sa Dok LPB3**);
 - b. Illi r-rikorrenti ma jixtiqus illi jibqgħu fil-komunjoni tal-imsemmija għalqa magħrufa bħala ‘Ta’ Falzon’, u ‘Ta’ Manduca’, u xi minn daqqiet ‘ta’ Kalkara’ u li tinsab ġewwa Ħad-Dingli, u li tmiss ma’ triq ġdida, f’Rabat Road, tal-kejl superficjali ta’ ċirka tlett elef, mitejn u disgħa u tletin metri kwardi (3239 mk), mal-konvenut Carmelo sive Charles Micallef;
 - c. Illi l-konvenut Carmelo sive Charles Micallef, għalkemm interpellat permezz ta’ ittra legali nhar it-tnejn (2) ta’ Novembru tas-sena elfejn u tmintax (2018), kif ukoll permezz ta’ ittra ġudizzjarja ippreżentata nhar id-disgħa (9) ta’ Awissu tas-sena elfejn u dsatax (2019) sabiex jersaq

għad-diviżjoni ta' l-istess għalqa, baqa' inadempjenti (**Dok LPB 4 sa Dok LPB 6**);

- d. Illi sehem il-konvenut Carmelo sive Charles Micallef, fuq din il-proprija' ippervjena lill-istess konvenut, permezz ta' legat lilu mħolli mill-mejjet missieru Carmelo Micallef, illi miet nhar il-wieħed u tletin (31) ta' Ottubru tas-sena elfejn u sbatax (2017), permezz tat-testment addizzjonali fl-atti tan-Nutar Mark Zammit tas-sbatax (17) ta' Novembru elfejn u sitta (2006) u dak addizzjonali wkoll fl-atti tan-Nutar Ann Vella Bugeja tal-għoxrin (20) ta' April tas-sena elfejn u sbatax (2017) (**Dok LPB7**);
- e. Illi il-konvenuti l-oħra Pauline Sammut, Maria Dolores Dimech, Joseph Micallef u Maryrose Vassallo huma ħut il-konvenut l-ieħor Carmelo sive Charles Micallef, ulied il-mejtin Carmelo Micallef u Francesca Micallef nee' Deguara, eredi universali tal-imsemmi missierhom Carmelo Micallef, hekk innominati permezz tat-testment tiegħu, unica charta, flimkien mal-premorjenta martu, Francesca Micallef, ippubblikat fl-atti tan-Nutar Pierre Falzon tal-ħamsa (5) ta' Ottubru tas-sena elfejn u wieħed (2001);
- f. Illi għalhekk kellha ssir din il-kawża.

3. Għaldaqstant, ir-rikorrenti talbu lil din il-Qorti sabiex:

- i. Tiddikjara illi r-rikorrenti huma sidien ta' żewġ terzi (2/3), indiviži, u cioe, terz (1/3) indiviż l-imsemmi John Baptist Micallef, u terz (1/3) indiviż ieħor bejniethom l-imsemmija Lorraine Pace Bonello, Jacqueline Scerri, u Josephine Schembri, aħwa Micallef, u l-konvenut Carmelo sive Charles Micallef propjetarju ta' terz indiviż (1/3) l-ieħor, tal-fond, ossia l-ġħalqa magħrufa bħala 'Ta' Falzon', u 'Ta' Manduca', u xi minn daqqiet 'tal-Kalkara' u li tinsab ġewwa Had-Dingli, u li tmiss ma' triq ġidida, f'Rabat Road, tal-kejl superficjal ta' ċirkha tlett elef, mitejn u disgħa u tletin metri kwardi (3239mk);

- ii. Tiddikjara illi l-imsemmija għalqa hija komodament diviżibbli;
- iii. Tordna lill-konvenuti Pauline Sammut, Maria Dolores Dimech, Joseph Micallef u Maryrose Vassallo sabiex jimmittu fil-pussess bil-legat fuq l-imsemmija għalqa, lill-konvenut l-ieħor Carmelo sive Charles Micallef;
- iv. Tordna d-diviżjoni ta' l-għalqa magħrufa bħala 'Ta' Falzon', u 'Ta' Manduca', u xi minn daqqiet 'ta' Kalkara' li tinsab ġewwa Ħad-Dingli, u li tmiss ma' triq ġidida, f'Rabat Road, tal-kejl superficjal ta' ċirka tlett elef, mitejn u disgħa u tletin metri kwardi (3239 mk), b'opera ta' perit nominat għal dan l-iskop, b'dan illi żewġ terzi (2/3) diviżi jiġu assenjati lill-esponenti, filwaqt li r-rimanenti terz (1/3) diviżi jiġi assenjat lill-konvenut Carmelo sive Charles Micallef, b'dawk is-servitujiet jew drittijiet ta' aċċess meħtieġa sabiex iseħħi din id-diviżjoni; u
- v. Konsegwentement, tordna lill-konvenut Carmelo sive Charles Micallef, jivvaka, u jiżgombra mill-partijiet mill-imsemmija għalqa magħrufa bħala 'Ta' Falzon', u 'Ta' Manduca', u xi minn daqqiet 'tal-Kalkara' u li tinsab ġewwa Ħad-Dingli, u li tmiss ma' triq ġidida, f'Rabat Road, tal-kejl superficjal ta' ċirka tlett elef, mitejn u disgħa u tletin metri kwardi (3239 mk), illi ma jiġux assenjati lilu;
- vi. Tordna, jekk ikun il-każ, liema huma x-xogħlilijiet meħtieġa sabiex isseħħi l-imsemmija diviżjoni, u tordna liema xogħlilijiet għandhom jiġu esegwiti mill-atturi, u liema xogħlilijiet għandhom isiru mill-konvenut Carmelo sive Charles Micallef, u dana fi żmien qasir u perentorju determinat minn din il-Qorti, u a spejjeż ta' min għandhom isiru dawn ix-xogħlilijiet, u fir-rigward tax-xogħlilijiet li jridu jsiru mill-konvenut Carmelo sive Charles Micallef, tawtorizza lill-atturi li jesegwixxi l-istess xogħlilijiet a spejjeż tal-konvenut Carmelo sive Charles Micallef, fl-

eventwalita' tal-inadempjenza ta' l-istess konvenut, u dana taħt is-sorveljanza ta' perit arkitett jekk jidhrilha xieraq; u

- vii. Tinnomina Nutar Pubbliku għall-pubblikazzjoni ta' l-att relattiv ta' diviżjoni bejn ir-rikorrenti u l-konvenut Carmelo sive Charles Micallef, kif ukoll kontestwalment, għall-pubblikazzjoni ta' l-att ta' immissjoni fil-pussess bejn il-konvenut Carmelo sive Charles Micallef, u l-konvenuti l-oħra Pauline Sammut, Maria Dolores Dimech, Joseph Micallef u Maryrose Vassallo, u tinnomina wkoll kuraturi deputati sabiex jirrapreżentaw lill-eventwali kontumači, u tiffissa data, ħin u lok għall-pubblikazzjoni ta' l-atti imsemmija;

Bl-ispejjeż, inkluži dawk tal-itta ġudizzjarja tad-disgħa (9) ta' Awissu 2019, kontra l-konvenuti;

4. Permezz ta' digriet mogħti nhar it-tlieta (3) ta' Gunju 2021, din il-Qorti appuntat il-kawża għas-smigħ għas-seduta ta' nhar il-ħamis, l-ewwel (1) ta' Lulju 2021, b'ordni għan-notifika tar-rikors lill-konvenuti, illi ngħataw għoxrin (20) jum mid-data tan-notifika lilhom tal-istess, sabiex jirrispondu skont il-liġi u jippreżentaw nota bid-dokumenti fil-pussess tagħihhom in sostenn tad-difiża tagħihhom u b'ordni lir-rikorrenti sabiex sa għimx qabel is-seduta jippreżentaw nota bid-dokumenti kollha fil-pussess tagħihhom in sostenn tat-talba, jekk mhux ġja ppreżentati;
5. Waqt is-seduta tal-erbgħha u għoxrin (24) ta' Settembru 2021, ir-rikorrenti ċedew il-kawża fil-konfront tal-konvenuti Joseph Micallef, Mary Rose Vassallo, Pauline Sammut u Maria Dolores Dimech¹, u irtiraw it-tielet (3) u s-seba' (7) talbiet rigward l-imsemmija konvenuti;
6. B'risposta guramentata prezentata nhar l-erbgha u ghoxrin (24) ta' Novembru 2021, l-intimat **Carmel sive Charles Micallef** oġgezzjoni għat-

¹ Vide verbal tas-seduta tal-24 ta' Settembru 2021 a fol 39 tal-proċess, u nota ta' ċessjoni a fol 40 tal-proċess

talbiet rikorrenti billi ssolleva numru ta' eċċeazzjonijiet preliminari u fil-mertu, fosthom l-ewwel eċċeazzjoni preliminari kif issegwi:

Illi preliminarjament ir-rikorrenti għandhom iġibu prova tat-titolu li fuqu qed jibbażaw l-azzjoni odjerna stante li fil-fatt huma m'għandhome l-ebda sehem jew titolu fuq il-proprietà mertu tal-kawża, li fil-fatt hija l-proprietà assoluta tal-esponenti kif se jiġi pruvat fil-mori ta' dawn il-proċeduri, u dan stante fost affarrijiet oħra l-fatt li din il-proprietà ilha fil-pussess esklussiv u tinħad dem b'mod esklussiv mill-esponenti u l-aventi causa tiegħi għal aktar minn erbgħin sena u l-pussess tal-esponenti u l-aventi causa tiegħi kien wieħed kontinwu, mhux miksur, paċifiku, pubbliku u mhux ekwivoku;

7. Waqt is-seduta tat-tletin (30) ta' Novembru 2021, ġie deċiż illi l-kawża tiġi differita għall-provi tal-partijiet u trattazzjoni dwar l-ewwel eċċeazzjoni sollevata mill-konvenut Micallef, u cioe l-eċċeazzjoni hawn fuq riprodotta rigward it-titolu tar-rikorrenti fuq l-għalqa mertu tal-kawża;

II-Qorti

8. Wara illi rat l-atti kollha preżentati mill-partijiet, u l-provi minnhom prodotti;
9. Semgħet it-trattazzjoni tal-partijiet in kwantu jirrigwarda l-ewwel eċċeazzjoni ta' natura preliminari sollevata mill-konvenut Carmelo sive Charles Micallef fir-risposta tiegħi;
10. Rat illi waqt is-seduta tas-sittax (16) ta' Ģunju 2022 din il-kawża ġiet differita għas-seduta tal-lum għal sentenza dwar l-istess eċċeazzjoni;
11. Tagħmel is-segwenti konsiderazzjonijiet:

Konsiderazzjonijiet Legali

12. Din hija kawża għad-diviżjoni ta' għalqa illi l-partijiet jikkontendu illi pproveniet lilhom mill-wirt ta' ġertu Carmelo Micallef, u cioe missier ir-rikorrent John Baptist Micallef, in-nannu patern tal-konvenut Carmelo sive Charles Micallef u n-nannu matern tar-rikorrenti Lorraine Pace Bonello, Jacqueline Scerri u Josephine Schembri;
13. Ir-rikorrenti Lorraine Pace Bonello, Jacqueline Scerri u Josephine Schembri jikkontendu illi huma għandhom terz (1/3) indiviż bejniethom mill-għalqa in kwestjoni, illi ġie minnhom akkwistat per via successione mill-wirt t'ommhom Doris Micallef nee Micallef, u dan kif jirizulta mid-dikjarazzjoni ta' trasferiment ta' immobigli *causa mortis* pubblikata wara l-mewt tal-istess ommhom fl-atti tan-Nutar Dottor Anthony Abela nhar l-erbatax (14) ta' Ġunju 2018². Fuq dan l-att ġie dikjarat illi Doris Micallef kellha:

Terz indiviż tal-biċċa art raba' fil-limiti ta' Dingli, kontrada ta' Kalkara, tal-kejl ta' circa tlett elef, mitejn u disgħa u tletin metri kwadri (3239 m.k.) tmiss mit-Tramuntana ma' Triq Ġdida bla isem fi Rabat Road, mill-Punent il-Majjistral ma' trejqa tar-raba' bla numru jew isem u min-Nofsinhar ma' ġid ta' terzi mhux magħrufa jew irjieħ oħra verjuri.

14. Mill-banda l-oħra, ir-rikorrent John Baptist Micallef, illi jiġi ħu l-mejta Doris Micallef u missier il-konvenut illi wkoll kien jismu Carmelo Micallef, isostni illi huwa għandu terz (1/3) indiviż mill-għalqa in kwestjoni, provenjenti lilu wkoll mill-wirt ta' missieru Carmelo Micallef. Difatti, fl-affidavit tiegħi³ jiddikjara kif isegwi:

² Vide **Dok LPB2** a fol 13 et seq tal-proċess

³ Vide **Dok LPBX** a fol 79 tal-proċess

3) *Għalhekk huwa għandu sehem ta' terz (1/3) ta' din l-għalqa, skond it-testment tal-mejtin Carmelo Micallef u Pawla nee Gauci, datat 16 ta' Marzu 1959.*

15. Finalment, il-konvenut Carmelo sive Charles Micallef, isostni illi huwa għandu l-għalqa fl-intier tagħha, wara illi, fit-testment ta' missieru Carmelo Micallef pubblikat fl-atti tan-Nutar Dottor Ann Vella Bugeja nhar l-għoxrin (20) t'April 2017⁴, missieru kien ġassar artikolu ta' testament addizzjonali illi huwa kien għamel fl-atti tan-Nutar Dottor Mark Zammit datat sbatax (17) ta' Novembru 2006⁵, u ssostitwixxih bis-segwenti:

It-Testatur qiegħed iħalli b'titolu ta' legat, a favur ibnu Carmelo sive Charles Micallef, kull dritt illi huwa għandu fuq il-porzjoni diviża ta' art, bil-kejl superficjal ta' circa tlett elef mitejn tnejnu għoxrin punt erbgħha metri kwadri (3,222.48 m.k.) liema porzjoni diviża ta' art tinstab fil-kontrada magħrufa bħala Tal-Falzun, Had-Dingli, u tikkonfina min-nofsinhar u mil-İvant ma' beni tal-familja Gatt u mill-punent ma' sqaq pubbliku; bid-dritt u tas-sostituzzjoni volgari favur id-dixxidenti tiegħu fil-każ ta' premorjenza tal-legatarju.

16. Fl-ewwel lok, din il-Qorti tkhoss illi jkun għaqli illi ssir referenza għal dak illi ġie ritenut mill-Qorti tal-Appell (Superjuri) fl-ismijiet **Nazzareno Muscat et vs Mariano Farrugia et**⁶:

14. Magħmula din il-konsiderazzjoni, tajjeb li jiġi osservat il-prinċipju kardinali jibqa' li min jallega jrid jiprova. Dan hu prinċipju assodat fil-ġurisprudenza tagħna, li onus probandi incumbit ei qui dicit non ei qui negat. Fil-fatt l-

⁴ Vide **Dok LPB10** a fol 81 tal-proċess

⁵ Vide **Dok LPB16** a fol 103 tal-proċess. F'dan it-testment, Carmelo Micallef (il-missier) kien indika l-pies tal-ġħalqa illi kienet tappartjeni lilu bħala ta' circa seba' mijha u tmenin metru kwadru (780 m.k.).

⁶ Rikors Nru 1211/11/1, Qorti tal-Appell (Superjuri), 1 ta' Diċembru 2021

obbligu tal-prova ta' fatt immiss lil min jallegah (Artikolu 562 tal-Kodiċi ta' Organizzazzjoni u Proċedura Ċivili – Kap. 12 tal-Ligijiet ta' Malta). Fir-rigward il-materja ta' provi, relevanti hija s-sentenza mogħtija fit-12 ta' April, 2007, minn din il-Qorti (Sede Inferjuri), fil-kawża fl-ismijiet Joseph Tonna v. Philip Azzopardi, fejn jingħad:

*"a. Ibda biex ir-regola tradizzjonali tal-piż tal-provi timponi a kariku tal-parti li tallega fatt l-oneru li ġġib il-prova ta' l-eżistenza tiegħu. **Tali oneru hu ugwalment spartit bejn il-kontendenti, sija fuq l-attur li jsostni l-fatti favorevoli li jikkostitwixxu l-baži tad-drift azzjonat minnu (actori incumbit probatio), sija fuq il-konvenut għas-sostenn tal-fatt miġjub minnu biex jikkontrasta il-pretiżha ta' l-attur (reus in excipiendo fit-actor)** – Ara Vol. XLVI/i/5.*

b. Fil-kors tal-kawża dan il-piż jista' joxxilla minn parti għall-oħra, għax, kif jingħad, 'jista' jkun ġie stabbilit fatt li juri prima facie li t-teżi ta' l-attur hija sostenuta' – Ara Vol. XXXVII/i/577;

c. Il-ġudikant adit mill-meritu tal-każ hu tenut jiddeċiedi iuxxa allegata et probata, u dan jimporta illi d-deċiżjoni tiegħu tiġi estratta unikament mill-allegazzjoni tal-partijiet. Jigħifieri, minn dawk iċ-ċirkustanzi tal-fatti dedotti għab-bazi tad-domanda jew ta' l-eċċeżzjoni u l-provi offerti mill-partijiet. Jikkonsegwi illi d-dixxiplina tal-piż tal-provi ssir baži tar-regola legali tal-ġudizzju in kwantu timponi fuq il-ġudikant il-konsiderazzjoni li l-fatt allegat mhuwiex veru għax mhux ippruvat;

d. Il-valutazzjoni tal-provi hu fondat fuq il-prinċipju tal-konvinciment liberu tal-ġudikant. Lilu hu mogħetti l-poter

diskrezzjonal i ta' l-apprezzament tar-riżultanzi probatorji u allura hu liberu li jibbaža l-konvinċiment tiegħu minn dawk il-provi li hu jidhirlu li huma l-aktar attendibbli u idoneji għall-formazzjoni tal-konvinċiment tiegħu. Naturalment dik id-diskrezzjoni tiegħu hi soġġetta għal dak il-limitu legali impost fuqu mill-artikolu 218 tal-Kodici ta' Organizzazzjoni u Procedura Ċivili li jrid li fis-sentenza tingħata motivazzjoni raġonata li tikkonsenti l-kontroll tal-ħsieb logiku segwit fuq appell interpost mis-sentenza. Motivazzjoni din, li jekk jinstab li tirrispondi mal-loġika u r-razzjonalita, kif ukoll koerenti ma' l-elementi utilizzati allura skond ġurisprudenza konkordi, ma tiġixx disturbata minn Qorti ta' reviżjoni – Ara b'eżempju Ramchand Kilumal noe vs Jessie Blanco – App. 30 ta' Gunju, 1912 (Vol. XXIV/i/104)"; (enfasi magħimul minn din il-Qorti).

15. Għalhekk, filwaqt li kien jinkombi fuq l-atturi li jressqu l-aħjar prova li huma tabilħaqq kellhom titolu ta' komproprjeta` , min-naħha l-oħra kien jispetta lill-konvenuti li jipprovaw l-eċċeżżjonijiet imressqa minnhom, inkluż dawk tal-pussess u tal-preskrizzjoni estintiva. [...]

17. Fil-każ odjern, ir-rikorrenti jsostni illi huma kopoprjetarji tal-għalqa in kwestjoni mal-konvenut, filwaqt illi l-konvenut isostni illi l-għalqa hija proprjeta' assoluta tiegħu għaliex ilha fil-pussess esklussiv u tinħadem b'mod esklussiv minnu u mill-aventi causa tiegħu għal aktar minn erbgħin sena. Kien jispetta lil kull parti għalhekk illi tissostanzja dak illi minnha kien qiegħed jiġi allegat;

18. Fl-ewwel lok jingħad illi minn imkien ma jirriżulta x'tip jew forma ta' titolu kellu Carmelo Micallef, u ciee n-nannu patern tal-konvenut, fuq ir-raba' in kwestjoni, u dan minkejja illi jidher illi huwa fatt mhux kontestat illi r-raba' in kwestjoni kienet oriġinarjament tappartjeni lilu. Mix-xhieda ta' **Joseph Borg**

in rappreżentanza tad-Direttorat tal-Agrikoltura⁷, jirriżulta illi oriġinarjament, il-plots bin-numri 358, 359, 360 u 362, u ciee l-għalqa in kwestjoni fl-intier tagħha, kienu jappartjenu lil certu ‘C. Mifsud’ minn Birkirkara, u Carmelo Micallef bin Wiġi Micallef (ciee n-nannu tal-konvenut) kien reġistrat mad-Direttorat tal-Agrikoltura bħala dak illi kien jaħdimha. Dan jirriżulta mid-**Dok JB2** a fol 170 u 171 tal-proċess. Eventwalment, jirriżulta mbagħad minn **Dok JB3** a fol 172 tal-proċess, illi dawn l-erba’ plots ġew reġistrati f’isem Carmelo Micallef missier il-konvenut, u dan sa mis-26 ta’ Settembru 1978, u ciee minn meta ġie nieqes in-nannu tal-konvenut. Sid ir-raba’ għadu indikat f’dan id-dokument bħala ‘C. Mifsud’ minn Birkirkara. Finalment, f’**Dok JB4**, l-erba’ plots jidhru reġistrati f’isem il-konvenut Carmelo Micallef, sa mit-3 t’April 2007, b’dana pero illi sid ir-raba’ huwa wkoll indikat f’dan id-dokument bħala ‘C. Mifsud’ minn Birkirkara;

19. Fix-xhieda tiegħi⁸, il-konvenut **Carmelo Micallef** jgħid illi missieru kien iħallas żewġ Liri Maltin (LM2) bħala čens, u dam iħallashom sal-1980, kif jirriżulta mill-irċevuta mmarkata **Dok CM1** a fol 190 tal-proċess, liema rċevuta tidher illi hija ffirmata minn persuna kunjomha ‘Mifsud’, presumibilment l-istess C. Mifsud indikat bħala sid ir-raba’ fid-dokumenti tad-Direttorat tal-Agrikoltura. Il-konvenut jgħid illi mis-sena 1980 ‘il quddiem ma reġax sar ħlas, għaliex meta reġa’ mar ma’ missieru sabiex iħallas, sabu bini mwaqqfa’;
20. Mistoqsi **Joseph Borg**⁹ jekk kellux wieħed jippreżenta xi forma ta’ evidenza sabiex jingħabru d-dettalji kontenuti fid-dokumenti minnu esebiti, ix-xhud iwieġeb, “[Method of procedure] ma naħsibx li kien hemm iġifieri, ma nafx eżatt imma ifhimni dan id-dokument jirrifletti fejn kien jaħdem il-bidwi”, b’dana illi qiegħed jiġi mifhum illi dawn id-dokumenti ma kinux prova ta’ titlu fuq l-għelieqi, iżda dikjarazzjoni tal-għelieqi illi kien jaħdem kull bidwi relattiv. Aktar ‘il quddiem, il-konvenut **Carmelo Micallef** jippreżenta wkoll numru ta’

⁷ Xhieda mogħtija viva-voce waqt is-seduta tat-12 ta’ Mejju 2022, a fol 164 et seq tal-proċess

⁸ Xhieda mogħtija waqt is-seduta tat-12 ta’ Mejju 2022, a fol 183 et seq tal-proċess

⁹ Xhieda mogħtija viva-voce waqt is-seduta tat-12 ta’ Mejju 2022, a fol 164 et seq tal-proċess

ċertifikati maħruġa mill-Ministeru għall-Affarijiet Rurali u l-Ambjent¹⁰, li għal darb'oħra jikkonfermaw id-dettalji tiegħu bħal d-dettalji tal-bidwi illi jaħdem l-għelieqi in kwestjoni, iżda jindikaw b'mod ċar illi, “*Dan id-Dokument ma jagħtikx xi dritt legali fuq il-proprijeta’.*” L-istess prova jagħtu wkoll id-dokumenti esebiti mill-istess konvenut ta’ sussidji illi jieħu bħala bidwi reġistrat mal-awtoritajiet: tali dokumenti jindikaw illi l-konvenut reġistrat mal-awtoritajietbħala bidwi illi jaħdem ir-raba’, iżda ma jirriflettux xi forma ta’ titolu fuq il-proprijeta’ in kwestjoni;

21. Lanqas jista’ jiġi konklussivament deċiż illi missier il-konvenut kien l-uniku proprjetarju tal-ġħalqa in kwestjoni fl-intier tagħha mit-testment tiegħu stess pubblikat fl-atti tan-Nutar Dottor Ann Vella Bugeja nhar l-għoxrin (20) t'April 2017 illi minnu ġie hawn fuq riprodott l-Artikolu relevanti. Dan stante illi din il-Qorti ma tistax ma tosservax illi fl-istess Artikolu ġie indikat illi l-missier kien qed iħalli lil ibnu “***kull dritt illi huwa għandu fuq il-porzjoni diviża ta’ art***”¹¹, u għalhekk mhux neċċesarjament il-proprijeta’ fl-intier tagħha per se;
22. Dak illi qiegħed jikkontendi l-konvenut, iżda, huwa illi huwa kellu pussess kontinwu, mhux miksur, paċifiku, pubbliku u mhux ekwivoku, għal dawn l-aħħar snin, b'dana illi, irrispettivament mill-provenjenza tal-ġħalqa, l-istess ġħalqa tkun għaddiet għand il-konvenut bis-saħħha tal-preskizzjoni akkwiżittiva ta’ tletin sena ai termini tal-Artikolu 2107(1) tal-Kap 16;
23. Dwar il-preskizzjoni akkwiżittiva ġie ritenut fis-sentenza mogħtija fl-ismijiet ***Salvino Testaferrata Moroni Viani et vs Francis Montanaro***¹²:

Kif fuq għajnej ntqal il-konvenut uzukkapjent biex jirnexxi fid-difiza u sostenn tad-dritt eċċepit minnu irid jiprova l-akkoppjament tal-pusseß mad-dekors taż-żmien. Fuq kollo għal dak li hu l-fattur żmien irid jagħmel il-prova

¹⁰ Vide **Dok CM9** a fol 203 sa 206 tal-proċess

¹¹ Emfasi miżjud minn din il-Qorti

¹² Ħi t-Nru 1906/1992/1, Qorti Ċivili (Prim'Awla), Onor Imħi Philip Sciberras, 27 ta' Ĝunju 2003. Minkejja illi din is-sentenza ġiet appellata, l-appell ġie dikjarat deżert.

*konvinċenti tal-bidu tal-pussess vantat minnu billi ma tistax titqies suffiċjenti s-sempliċi affermazzjoni ġenerika “longissimi temporis praescriptio”. Kjarament ukoll dan il-bidu hu allaċċjat mal-mument fokali meta l-preskrivent jibda jipposjedi b'mod kontinwu, mhux miksur, pacifiku, pubbliku u mhux ekwivoku l-proprietà li hu jew l-aventi kawza jew awtur tiegħu intenzjonati jippreskrivu. Huma proprju dawk il-kundizzjonijiet li juru l-kwalita tal-pussess animo domini, kongunta s'intendi maż-żmien rikjest mil-ligi biex tassaħħa il-preskrizzjoni (**Vol. XLVI P I p 381**);*

*Jinsab insenjat ukoll illi “l-elementi tal-pussess huma tnejn, dak materjali, il-poter ta’ fatt fuq il-ħaġa, u dak intenzjonal, l-animu tal-possessur li jgawdi d-dritt fuq il-ħaġa bħallikkieku hu kien il-proprietarju tagħha – animus et corpus; corpus possessionis, et animus possidendi vel animus domini” - **“Carmelo Caruana et –vs- Orsla Vella”**, Appell Civili, 13 ta’ Marzu 1953. “Mhux biżżejjed li jkun eżerċizzju bil-bona grazja jew tolleranza” (**Vol. XLI P I p 178**);*

*Rilevanti wkoll li jiġi annotat illi skond l-Artikolu 2118 tal-Kodiċi Ċivili dawk li jżommu l-ħaġa fissem ħaddiehor ma jistgħux jippreskrivu favur tagħha infushom, igħaddi kemm igħaddi żmien. Dawn jinkludu l-kerrejja, id-depožitarji, l-użufruttwarji u ġeneralment dawk li ma jżommux il-ħaġa bħala tagħhom infishom. “Mhux biżżejjed li jkollok id-detenzjoni tal-ħaġa jew il-tgawdija tagħha mhux bħala ħaġa propria, imma bħala ħaġa ta’ ħaddiehor, għaliex allura din tkun biss detenzjoni jew tgawdija prekarja” (**“Victor Chetcuti et –vs- Michael Xerri”**, Appell, 31 ta’ Mejju 1996);*

Qabel esplorazzjoni tal-provi fil-kaž preženti ma jkunx ozzjuz li jiġi imfakkar illi l-figura spēċifika tal-pussess flimkien man-normi li jiddixxiplinawha mhix riferibbli biss għall-inizzju jew semplicelement għat-tmiem tal-pussess, iżda għandha tipperdura matul l-ż-żmien kollu meħtieg għall-preskrizzjoni;

Barra minn dan hu magħruf ukoll illi għall-finijiet tal-preskrizzjoni hawn trattata s-suċċessuri fil-pussess jaġġunġu mal-pussess tagħihom dak tal-predeċessuri tagħihom basta, s'intendi, jkunu jikkonkorru d-debiti vinkoli ġuridiċi bejn is-suċċessuri u l-predeċessuri tagħihom u, inoltre wkoll l-istess xorta ta' pussess materjali u ġuridiku fis-sens fuq espress;

24. Ir-rikorrenti Lorraine Pace Bonello, Jacqueline Scerri u Josephine Schembri, fl-affidavits rispettivi tagħihom¹³, kollha jsostnu illi jiftakru illi kienu jmorru l-għalqa in kwestjoni man-nannu matern tagħihom, u ciee n-nannu patern tal-konvenut, u li wara l-mewt tiegħi fis-sena 1978, l-għalqa baqgħet tinħad dem minn missierhom Joseph Micallef u minn ommhom, sakemm, għall-bidu tas-snин disghin, minħabba raġunijiet ta' saħħha, missierhom kellu jieqaf jaħdem l-għalqa u beda jaħdimha ġertu Godfrey Camilleri fl-interessi tiegħi. Dan Godfrey Camilleri, jixhudu r-rikorrenti, beda jaħdem ir-raba' fis-snin disghin (1990s), u għamel xi għaxar (10) snin jaħdimha. Ir-rikorrenti ma jiċħdu illi l-konvenut kien ukoll imur fl-għalqa in kwestjoni, iżda jiddistinguwixx l-parti ta' fuq tal-għalqa (illi jgħidu illi kienet tinħad dem minn missier il-konvenut) mill-parti t'isfel tal-għalqa (illi jsostnu illi kienu jaħdmu l-ġenituri tagħihom);

¹³ Vide **Dok LPBX1, LPBX2 u LPBX3** a fol 73, 77 u 78 rispettivament

25. Ix-xhieda tar-rikorrenti hija korraborata wkoll mix-xhieda tal-kuġini tagħhom **Joseph Micallef** u **Mary Rose Vassallo**¹⁴, illi jiġu wkoll ħut il-konvenut. **Joseph Micallef** jiftakar illi kien imur hu wkoll l-għalqa man-nannu patern tiegħu, u jgħid illi, “[...] meta miet hu [cione, in-nannu], qiegħed ta’ missieri u ta’ żewġt aħwa oħra. Iz-zija [cione Doris Micallef] u z-ziju, qiegħed l-Awstralja [cione John Baptist Micallef].” In oltre jispjega, “Iz-ziju, li jiġi missier dawn, kien talbu biċċa lil missieri biex jaħdimha. [...] U beda jaħdimha u kienet taħdem biċċa r-raġel t'oħti. [...] Dejjem jaħdmuha. Imbagħad miet iz-ziju, li jiġi missier dawn, u kien ħallixa f'idejn Godfrey Camilleri. Kien jaħdimhielu hu għax kien marad u kien qabad jaħdimhielu hu.” Hu wkoll jikkonferma illi l-biċċa t'isfel kien jaħdimha missier Lorraine Pace Bonello, Jacqueline Scerri u Josephine Sammut, filwaqt illi l-biċċa ta’ fuq kienet tinħad dem mill-konvenut, u jafferma illi minkejja illi jgħid illi missieru “Kien tahom biċċa biex jaħdmuha”, missieru kien “jaf li kellhom biċċa huma”. Ix-xhud saħansita jgħid illi, fis-snin disghħin (1990s), “Gieli ħad dem ir-raġel t'oħti, Joseph Vassallo, bħalma diġa’ għidtlek u kien imur missieru jgħinu jaħartuha u jagħmluha ful jew patata. U gieli ħadimha anka ħu l-mara tiegħi”;

26. Mill-banda l-oħra, **Mary Rose Vassallo** tgħid, “In-nannu dejjem hekk kien jgħid. Li din tat-tlett aħwa.” Hijha tixhed, “Heq jien ili tmienja u tletin sena miżżewga. Ir-raġel għamel xi għaxar snin jaħdimha. Hu u missieru kienu jmorru jaħdmuha u mbagħad kien jaħdem biċċa missier Lorraine u mbagħad kien jaħdimhielu anke wieħed li kien jadhem magħhom. Għamel xi għaxar snin oħra, jew iktar, jaħdimha. Kulħadd kellu l-biċċa tiegħi.”;

27. Mill-banda l-oħra, il-konvenut iressaq bħala xhieda tiegħu numru ta’ bdiewa illi għandhom għelieqi fl-inħawi. Hekk **James Magri**¹⁵, fix-xhieda tiegħu, jgħid illi ilu jaħdem l-għelieqi kuljum għal sebġha u għoxrin sena, u dejjem lill-konvenut u lil missieru ra fl-għalqa. Madanakollu, huwa ma kienx f'pożizzjoni illi jikkonferma jekk l-għalqa hix maqsuma bħala l-parti ta’ fuq u l-parti t'isfel, u jekk kienx hemm xi parti partikolari illi huwa kien jara lill-

¹⁴ Ix-xhieda ta’ **Joseph Micallef** mogħtija viva-voce waqt is-seduta tal-25 ta’ Jannar 2022 tinsab a fol 113 et seq tal-proċess, filwaqt illi x-xhieda ta’ **Mary Rose Vassallo** mogħtija viva-voce waqt l-istess seduta tinsab a fol 125 et seq tal-proċess

¹⁵ Xhieda mogħtija viva-voce waqt is-seduta tal-10 ta’ Marzu 2022, a fol 140 et seq tal-proċess

konvenut. Fuq l-istess binarju jixhed ukoll missieru **Sebastian Magri**¹⁶: “*Dejjem kont nara lil missier dan jaħdem u lil dan* [cioe, il-konvenut]. *Mill-bqija lil ħadd ma kont nara iżjed.*” Kuntrarjament għal dak li jixhed ibnu, iżda, Sebastian Magri jgħid illi, “*Fit-tnejn li huma nafhom jaħdmu*”, u ciee mhux fil-parti ta’ fuq jew fil-parti ta’ isfel biss;

28. B'mod simili, **Aldo Bonello**¹⁷ jixhed, “*Qas qatt ma rajt lil ħadd. Dejjem lil Charlie u jekk tara r-raba' ta' Charlie, ma fihx ħaxixa. Dejjem hemm kull čans li jkollu u dejjem inaddaf.*” Jgħid illi hu ilu jaħdem l-għelieqi tiegħi, “*Minn meta kont tifel*” u llum għandu tlieta u sebgħin (73) sena. Mistoqsi jafx lil Godfrey Camilleri jew Joe Micallef, ix-xhud iwieże, “*Jien lil dawn it-tlieta biss naf: lil Charlie, lil missieru u lin-nannu u jien ngħaddi minn fejn hom kuljum.*” Mistoqsi jekk kienx jarahom jaħdmu għalqa jew oħra, jgħid, “[l]t-tnejn li huma niftakarhom”;
29. Għaldaqstant, fuq naħha waħda din il-Qorti għandha quddiema lir-rikorrenti, illi jsostnu illi mill-inqas sas-snin disghin, kien jaħdmu u/jew imorru fl-għalqa in kwestjoni, b'dana illi jiġi suġġerit illi l-għalqa ma kinitx biss fil-pussess tal-konvenut, iżda wkoll tal-familji rispettivi tagħhom, u dan billi l-konvenut kien jaħdem parti tal-għalqa u huma kien jaħdmu partijiet oħra. Fuq in-naħha l-oħra, iżda, il-Qorti għandha lill-konvenut u l-bdiewa illi jaħdmu l-għelieqi tal-madwar, illi jsostnu illi huwa biss lill-konvenut u lil missieru illi jiftakru fl-ġħalqa in kwestjoni;
30. Din il-Qorti, iżda ma tistax tiskarta dak illi tixhed **Lorraine Pace Bonello**, u ciee: “*Fil-fra temp, u li peress li relazzjoni bejn ommi u ħuha Carmelo Micallef kienet tajba u li qatt ma kellhom x'inkwiet u disgwid bejniethom, kien beda jmur jonsob it-tifel ta' ziju, u ciee l-konvenut Charles Micallef. Is-Sur Charles Micallef beda ukoll jaħdem xi parti ta’ fuq ta’ l-għalqa u niftakar darba fost l-oħrajn kien ġie jżur lil ommi u kien informaha li qed jaħdem parti mill-ġħalqa. Peress li ommi kellha relazzjoni tajba kemm ma’ ħuha u kemm*

¹⁶ Xhieda mogħtija viva-voce waqt is-seduta tal-10 ta' Marzu 2022, a fol 152 et seq tal-proċess

¹⁷ Xhieda mogħtija viva-voce waqt is-seduta tal-10 ta' Marzu 2022, a fol 146 et seq tal-proċess

man-neputijiet din ma sabet l-ebda ogħeżżoni għaliex wara kollox huma kellhom 1/3 ta' sehem minnha wkoll." Ix-xhieda tar-rikkorrenti Pace Bonello mhix xhieda solitarja, iżda hija korrapportata wkoll mix-xhieda ta' **Joseph Micallef**, illi jgħid illi Doris Micallef, qabel mietet, lil missieru "Qaltlu: "Aħdimha mela hux" u "billi taħdimha, ma fiha xejn", u mix-xhieda ta' **Mary Rose Vassallo**: "L-aħwa, il-pa u ommhom u tal-Awstralja dejjem bqajna ħbieb u kienet qaltlu: "Iva aħdimha". Bħal speċi, la ma kinux qishom, dak iż-żmien ma kinux jaħdmuha, qaltlu: "U iva, aħdimha".";

31. Minn dan jirriżultaw żewġ punti kruċjali:

- a. Fl-ewwel lok, jirriżulta illi allura missier il-konvenut kien jirrikonoxxi illi l-għalqa ma kinitx kollha tappartjeni lilu, iżda illi Doris Micallef kellha sehem minnha wkoll; u
- b. Fit-tieni lok, jirriżulta illi l-pussess illi kienu qed jirritjenu il-konvenut u missieru ma kienx pussess ta' propjeta' tagħhom biss, iżda ta' propjeta' ta' ħaddieħor ukoll, b'dana illi għalhekk, kienu jaħdmu l-għalqa fl-intier tagħha għax kienu ngħataw il-permess illi jagħmlu hekk minn Doris Micallef, illi kienet ukoll kopoprjetarja;

32. Konsegwentement, għalhekk, din il-Qorti ma tistax tkun konvinta mix-xhieda ta' James Magri, Sebastian Magri u Aldo Bonello, stante illi fid-dawl tal-fatt illi jirriżulta illi Doris Micallef ittollerat illi l-konvenut u missieru jaħdmu l-għalqa fl-intier tagħha, u cieo tat il-permess tagħha qua kopoprjetarja, il-fatt illi kien ikun hemm il-konvenut u missieru fl-għalqa, ma jikkwalifikax awtomatikament bħala pussess, ġialadarba, "*colui che gode per tolleranza non ha nessun titolo, salvo un consenso del proprietario che questi puo ritirara da un istante all'altro*" (Laurent, *Diritto Civile* Vol XXXII, para 297). Din il-Qorti hija tal-fehma illi hija aktar konvinċenti x-xhieda tar-rikkorrenti, illi hija ferm aktar konsistenti, korrapportata saħansitra anke minn ħut il-konvenut (illi orīginarjament infethhet ukoll kontrihom din il-kawża), u ma tħallix wisq lok għal dubju;

33. Fir-rigward ta' jekk il-pussess tal-konvenut kienx wieħed paċifiku jew le, mill-atti jirriżulta illi:

- a. Ir-rikorrenti għamlu l-ewwel interpellazzjoni uffiċjali tagħhom sabiex il-konvenut jersaq għad-diviżjoni tal-għalqa in kwestjoni permezz t'ittra uffiċjali datata disgħha (9) t'Awwissu 2019 (vide **Dok LPB5** a fol 33 tal-proċess), b'dana illi b'hekk urew illi qed jivantaw pretensjoni fuq l-għalqa in kwestjoni; u
- b. Ir-rikorrenti oġġeżżjonaw ukoll għal applikazzjoni ta' *sanctioning* illi l-konvenut intavola quddiem l-Awtora' tal-Ippjanar illi kienet tikkonċerna l-għalqa in kwestjoni, permezz ta' ittra datata 15 ta' Settembru 2021 (vide **Dok LPB 12** a fol 87 tal-proċess), illi fiha spjegaw illi huma kellhom sehem ukoll mir-raba' in kwestjoni;

Jirriżulta għalhekk illi, mill-inqas sa mis-sena 2019, il-pussess esklussiv tal-konvenut fuq l-għalqa in kwestjoni kien qiegħed jiġi kontestat;

34. Finalment, **Keith Mallia**, in rappreżentanza tal-Agricultural and Rural Payments Agency¹⁸ jispjega, “[M]ela dik ir-registrazzjoni nista’ ngħid li kienet fuq Carmel Micallef bdiet - [...] B’dak l-ID card number. Dak l-ID card number li semmejt, eżatt, l-istess wieħed [cioe, tal-konvenut]. Sewwa, mela bdiet fuqu fit-3 ta’ April tal-2007. Għamlet fuqu sal-20 ta’ Jannar 2011, fejn dak iż-żmien kien hemm xi system refresh u min ma kienx applika għas-sussidju s-sena ta’ qabel, kienet waqqgħetlu ir-registrazzjoni tiegħu. Pero’, mbagħad is-Sur Micallef reġa’ applika, irregistra r-raba’ tiegħu fuq is-sistemi tagħna, fl-istess area li ndikajtilna fit-23 ta’ Settembru tal-2019. Għadha fuqu sal-lum.” Jidher għalhekk illi hemm perjodu bejn is-sena 2007 u s-sena 2011, fejn l-għalqa ma kinitx reġistrata fuq il-konvenut, b'dana illi, fi kwalunkwe każ, saħansitra anke da punto di vista tal-Awtoritajiet konċernati, il-pussess tal-għalqa mill-konvenut jidher bħala wieħed interrott;

¹⁸ Xhieda mogħtija viva-voce waqt is-seduta tal-10 ta’ Marzu 2022, a fol 135 et seq tal-proċess

35. Konsegwentement, għalhekk, fid-dawl tal-premess, din il-Qorti tagħmel is-segwenti osservazzjonijiet:

- a. Ma jirriżulta xejn dwar jekk it-titolu ta' Carmelo Micallef (in-nannu patern tal-konvenut) kienx wieħed ta' emfitewsi jew le, u, fil-kaž illi fl-affermattiv, x'ċċara minn C. Mifsud. Madanakollu, considerando illi mis-sena 1980 għaddew 'il fuq minn 30 sena, l-eredi ta' Carmelo Micallef akkwistaw ormai illum titolu fuq il-proprijeta' bil-preskizzjoni akkwisittiva ta' tletin sena;
- b. Mhux qiegħed jiġi kontestat illi missier il-konvenut kellu drittijiet fuq l-għalqa in kwestjoni, liema drittijiet huwa xtaq illi jgħaddu fuq ibnu l-konvenut, kif effettivament ġara permezz tal-aħħar testment tiegħu;
- c. Jirriżulta mill-atti illi sa mill-inqas is-snini disghin, u ciee 1990s, ma kienx il-konvenut waħdu illi kien qiegħed jaħdem l-għalqa in kwestjoni, iżda kien hemm ukoll familjari oħra illi kienu jaħdmu partijiet oħra mill-għalqa in kwestjoni;
- d. Il-fatt illi l-konvenut iddikjara illi huwa l-bidwi illi jaħdem l-għalqa in kwestjoni, ma jagħtix lill-konvenut, fih iniflu, titolu fuq l-għalqa in kwestjoni, iżda tista' tiġi kkunsidrata bħala prova illi huwa effettivament jaħdem l-għalqa in kwestjoni (fatt illi mhux qiegħed jiġi kontestat). Fi kwalunkwe kaž, iżda, l-ewwel reġistrazzjoni illi għamel mal-Agricultural and Rural Payments Agency u d-Direttorat tal-Agrikoltura kienet fis-sena 2007, kif jirriżulta minn **Dok KM1**¹⁹ u **Dok JB4**²⁰ rispettivament, u ciee erbatax-il sena biss qabel ġiet intavolata l-kawża;

36. Din il-Qorti hija għalhekk hija tal-fehma illi ġie sodisfaċentement pruvat illi l-pussess tal-konvenut fuq l-għalqa in kwestjoni ma kienx, *inter alia*, wieħed kontinwu, mhux miksur u pacifiku għal dawn l-aħħar erbgħin sena kif

¹⁹ A fol 112 tal-proċess

²⁰ A fol 173 tal-proċess

eċċepit mill-konvenut, u sejra tgħaddi għalhekk sabiex **tiċħad** l-ewwel eċċeazzjoni preliminari tal-konvenut Carmel sive Charles Micallef.

Decide

37. Għal dawn il-motivi, il-Qorti taqta' u tiddeċiedi billi **tiċħad** l-eċċeazzjoni preliminari sollevata mill-konvenut fl-ewwel paragrafu tar-risposta tiegħu għar-rikors ġuramentat, u tordna l-prosegwiment tal-kawża.

Bl-ispejjeż riservati għall-ġudizzju finali.

Moqrija.

Onor Imħallef Dr Audrey Demicoli LL.D.

PL Carina Abdilla

Deputat Registratur